

CONSILIUL DE COROANĂ DIN 21 IULIE / 3 AUGUST DE LA SINAIA ÎN MEMORIALISTICA VREMII

Ioana Burlacu

Ce s-a întâmplat în România și în jurul ei la izbucnirea primului război mondial constituie tema centrală a suitei de documente memorialistice, selectată de noi din imensa masă de izvoare arhivistice reflectând politica de neutralitate armată a țării noastre în perioada 1914-1916¹.

Aceste documente dovedesc o dată în plus că, la declanșarea marii conflagrații, clasa politică românească era departe de a fi unitară în ceea ce privește linia politică, pe care trebuia s-o urmeze statul.

Liberalii, în marea lor majoritate, erau de părere că locul României era alături de Antanta, o poziție similară având și conservatorii democrați ai lui Take Ionescu. Conservatorii se aflau împărțiți în trei facțiuni: gruparea lui P.P. Carp, care cerea respectarea integrală a prevederilor alianței din 1883², cea din jurul lui Titu Maiorescu și Al. Marghiloman, susținând menținerea unei neutralități binevoitoare față de Puterile Centrale, și grupul de partizani ai Antantei, condus de N. Filipescu și militând pentru intrarea imediată în război împotriva Puterilor Centrale. În sfârșit, socialiștii, fideli Internaționalei Socialiste, se opuneau participării României la un război pe care îl considerau imperialist.

1. I.G. Duca, Consiliul de coroană de la Sinaia în 1914, conferința ținută la cercul „Libertatea”, în „Curentul” 5, nr. 1762, 24 decembrie 1932, p.7; Însemnări ale regelui Ferdinand, Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Casa Regală, Ferdinand – personale, dosar III / 4; E. Costinescu, Consiliul de coroană, Sinaia 1914, Biblioteca Națională, Arhiva Saint Georges, C4; C. Xeni, Take Ionescu (1858-1922), ediția a III-a, București, p. 268-277; N. Polizu-Micșunești, Nicolae Filipescu, Însemnări 1914-1916, p. 224-259; C. Argetoianu, Pentru cei de mâine amintiri din vremea celor de ieri, 1991, p. 103-107.

2. Tratatul secret de alianță româno-austro-ungar din 18 / 30 octombrie 1883. În cuprinsul său se stimulează: „Dacă România, fără nici o provocare din partea sa, va fi atacată, Austro-Ungaria este ținută să-i dea la timp ajutor folositor și asistență împotriva agresorului. Dacă Austro-Ungaria va fi atacată în aceleași împrejurări, într-o parte din statele sale limitrofe cu România, casus foederis se va prezenta de îndată pentru cea din urmă”.

În pofida acestor opțiuni diverse ce se băteau cap în cap, pentru cercurile conducătoare era limpede, încă în momentul începerii războiului, că România nu va putea să rămână până la capăt în afara conflictului și nici într-un caz nu va fi alături de Germania și Austro-Ungaria. Faptul este evidențiat de majoritatea personalităților politice care au analizat atent opțiunile țării în momentul de debut al conflagrației. „Lozinca eliberării românilor transilvăneni – notează regele Ferdinand – constrângea încetul cu încetul sub vraja ei starea de spirit generală a poporului român și acum devenise clar: niciodată cu Tripla Alianță³”.

Aceasta era, prin urmare, atmosfera când cei mai marcanți oameni politici ai țării s-au adunat, la chemarea regelui Carol I, spre a hotărî, în ultimă instanță, destinul neamului românesc. Așa cum reiese din documentele la care ne vom opri, Consiliul de coroană din 21 iulie / 3 august 1914 a clarificat poziția României față de conflagrație, decidând adoptarea stării de neutralitate armată și respingând categoric cererea regelui, sprijinită doar de Petre Carp, ca țara să se afilieze la cuplul „Germania – Austro – Ungaria”.

Desfășurarea Consiliului de la Sinaia, care dă conținut bogat unor numeroase scrieri memorialistice, este relatată pe larg și cu o rară forță evocatoare de I.G. Duca, nu numai în memoriile sale, dar și în cuprinsul conferinței ce a ținut, în ziua de 23 decembrie 1932, la Cercul de studii „Libertatea⁴”.

Din capul locului, conferențiarul a făcut precizarea că „având în vedere însemnătatea acestui Consiliu în viața neamului românesc”, el va căuta să realizeze, și a izbutit, o imagine cât mai fidelă a scenei istorice la care i-a fost hărăzit să fie ca martor.

După cum povestește I.G. Duca, întrunirea a avut loc „la Castelul Peleş, în sala de muzică, la orele 5 d.a. În mijlocul sălii se așezase o masă mare, acoperită cu tradiționalul postav verde. În mijlocul ei, stăteau suprapuse, legate în piele verde și marochin roșu, tratatele, vestitele și misterioasele tratate. Regele Carol își făcu intrarea întovărașit de moștenitorul său, principele Ferdinand. ne făcu semn să luăm loc. Principele Ferdinand se așeză în fața regelui. Regele, întotdeauna preocupat de chestiunile de protocol, invită pe Theodor Rosetti, cel mai vechi dintre președinții lui de consiliu, la dreapta, pe Petre Carp, la stânga lui. La dreapta principelui, Brătianu, la stânga, Marghiloman. Ceilalți ne-am așezat unde am nimerit...⁵ O tăcere mormântală. Avem cu toții

3. Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Casa Regală, Ferdinand – personale, dosar III / 4, f.l.

4. I.G. Duca, loc. cit.

5. La Consiliul de coroană din 3 august 1914 a participat întregul guvern liberal, condus de Ion I.C. Brătianu: Interne, V.G. Morțun; Externe, Em. Porumbaru; Finanțe, E. Constantinescu; Justiție, Victor Antonescu; Culte și Instrucțiunea Publică, I.G. Duca; Agricultură și Domenii, Al. Constantinescu; Industrie și Comerț, Al. Radovici; Lucrări Publice, Dr. C. Angelescu, președinte al Camerei, M. Pherekide. Ca foști prim-miniștri: Theodor Rosetti și P.P. Carp. Reprezentanți ai Partidului Conservator: Al. Marghiloman, Ion Lahovary, I. C. Grădișteanu. Reprezentanți ai Partidului Conservator-Democrat-Take Ionescu, C.G. Dissescu, C. Cantacuzino-Pașcanu.

senzația că o mare greutate apasă peste noi și ne înăbușea. După un schimb de priviri scurte, regele Carol a rupt tăcerea. Era congestionat și vădit emoționat".

În continuare, Duca face rezumatul la nota pe care regele a citit-o în franceză, pretinzând ca și discuțiile să se facă tot în franceză, „fiind limba internațională a subtilităților diplomatice”. Desigur, – spuse regele –, în acest război vor fi învingători și învinși, dar e neîndoielnic că cei dinainte și irevocabil meniți a fi învinși vor fi neutrii. Datoria României e să execute tratatele ce o leagă de Tripla Alianță, alianță care i-a asigurat, în ultimele decenii, foloase netăgăduite." S-a oprit, s-a uitat îndelung la noi. Nici un cuvânt, nici o mișcare. După câteva clipe de ezitare și cu o emoție sporită, a dat cuvântul primului ministru Brătianu." Acesta, exprimându-și dorința de a vorbi cel din urmă, s-a convenit ca reprezentanții opoziției să-și spună cuvântul.

Primul a vorbit bătrânul cumnat al lui Cuza Vodă, Theodor Rosetti. El a conchis că, decât se ne avântăm într-un război contra simțământului public, mai bine să rămânem neutri, cuvinte ce l-au impresionat pe rege vădit neplăcut. A urmat P.P.Carp. Acesta – relatează memorialistul –, mai lapidar ca oricând, dar de o elociență a cărei amintire va dăinui întotdeauna vie, a spus direct: „Cer să mergem cu Tripla Alianță și să declarăm război Rusiei. Ni se vorbește de opinia publică. Nu mă preocupă. Datoria omului de stat clarvăzător trebuie să-și urmeze calea. Opinia publică îi va fi în urmă recunoscătoare că nu s-a luptat după rătăcirile ei".

Lui Duca pledoria lui Carp îi crează emoții și îndoieli. Oare această pledoarie va clătina hotărârile de dată recentă ale unor din foștii săi tovarăși de idei și de luptă? Dar declarația lui Marghiloman îi spulberă repede toate temerile. „Statele trebuie să-și respecte iscălitura – afirmă el –, și, prin urmare, dacă textul tratatului ne obligă să luăm armele, să ne supunem prescripțiilor... Dar, după câte știm, tratatele nu ne obligă. <<Aș ruga pe Majestatea Voastră să-mi dea textul>> Regele citi el însuși pasajul în discuție. Din formulare (...) reieșea limpede că „nu eram obligați să intervenim, decât în cazul în care aliații noștri ar fi fost atacați".

Rând pe rând, au luat cuvântul Ion Lahovary, Ion Grădișteanu, Take Ionescu, vorbind categoric în favoarea politicii de neutralitate. A venit și rândul primului ministru, care a spus: „Sentimentul public este aproape în unanimitate împotriva războiului. Apoi, soarta românilor de peste munți, idealul național al românismului sunt chestiuni pe care un guvern român nu le poate nesocoti. Dacă în lucrările mici nu se poate trece peste simțământul public, în ceasurile mari ale vieții naționale, oamenii de stat trebuie neapărat să țină seama de voința poporului. Să rămânem deci neutri. E posibil că și Italia va avea aceeași atitudine. Să așteptăm desfășurarea evenimentelor".

Nici nu sfârși bine Brătianu, că P.P. Carp luă din nou cuvântul și, astfel, începu un dialog care, fără îndoială, a fost punctul culminant al întregii discuții. „Este, relatează Duca, imposibil de reprodus acest dialog – întretăiat de întreruperi, accentuat de gesturi, intensificat prin tonul vocii”. Pe scurt, Carp pleda pentru teza reacționară; omul de stat e totul, poporul e nimic, iar Brătianu, pentru teza democratică: omul de stat nu poate clădi opere trainice decât într-un atâta întrucât știe să fie expresia marilor nevoi și marilor aspirații naționale.

Pe când dialogul era mai înflăcărat, ușa se deschisese, ca să apară un lacheu cu o telegramă pe o tavă de argint. O remise lui Brătianu, care o deschisese grabnic. Era știrea oficială a neutralității Italiei. O adevărată lovitură de teatru. Era evident că din această clipă regele nu va mai fi în măsură să-și apere punctul de vedere.

După ce Pherekide și Constantinescu au făcut scurte declarații, dezbaterea părea încheiată. Doar Carp consideră că este dator să încerce o nouă efortare în favoarea convingerilor sale. „Țin să se constate, a spus el, că, în ceasul cel mai grav pentru țară, la sfârșitul unei lungi domnii închinată propășirii naționale, Majestatea Voastră este părăsită de toate partidele și toți sfetnicii săi”.

Cu toate protestele lui Brătianu și Marghiloman, monarhul încearcă la rândul-i, asupra asistenței o ultimă presiune. „De altminteri, domnilor, spuse regele, eu mă consider legat față de Puterile Centrale. Dacă Dumneavoastră credeți că fericirea României îi impune să urmeze de azi înainte o altă cale politică externă, eu sunt gata să mă retrag. Și arătând spre principele Ferdinand, de alminteri, domnilor, succesorul meu e aici. El n-are decât să decidă”... Principele Ferdinand l-a întrerupt (...) cu un gest de vechemență protestatoare. Regele s-a oprit. Cu ochii lui vioi și veșnic mișcători a aruncat repede în jurul mesei o privire circulară. Nici unul din noi n-a mișcat. N-a spus nici un cuvânt, n-a schițat nici un gest. Carol I a înțeles că manevra nu-i reușise.

După ce declară închisă discuția, regele ceru ca, pe rând, fiecare din cei prezenți să răspundă dacă este pentru sau contra neutralității. În afară de Carp, toți participanții s-au pronunțat pentru neutralitate. Lăsând impresia unui om care nu crede ceea ce aude, Carol I declară că, în calitatea sa de rege constituțional, se supune voinței exprimate.

Se impune sublinierea că episoadele narate de Duca, în conferința din 23 decembrie 1932, sunt confirmate de scrierile memorialistice ale altora sau de însemnări aparținând fie martorilor oculari, fie unor publiciști bine informați. Se cuvin menționate relatările regelui Ferdinand, cele venind de la Constantin Argentoianu, Emil Costinescu, Constantin Xenii. O excepție, într-un loc, cel privitor la afirmația lui Carol că este gata să se retragă din tron, aparține lui Emil Costinescu care scrie, între altele, în memoriile sale redactate în franceză: „La sfârșitul discuției, regele, vizibil deprimat și tulburat, a constatat cu tristețe

că oamenii de stat nu-l urmau. Pentru a încheia discuția, el a spus arătând memoriul său (sau nota pe care a prezentat-o la începutul dezbaterilor – n.n): acesta este testamentul meu politic. Intenția de a abdica ce a fost mai târziu atribuită suveranului n-a rezultat din nici un gest, din nici un cuvânt pronunțat de el. Obosit și mâhnit, el a părăsit ședința, salutând întreaga asistență în bloc și a întins mâna numai lui Carp⁶. -

Concludente sunt afirmațiile lui Constantin Xeni cu privire la atitudinea regelui în Consiliul de coroană de la Sinaia, în acest sens fiind reprodusă următoarea remarcă a lui Take Ionescu: „Ce păcat că acest rege excepțional n-are curaj moral. Toate însușirile lui alese sunt neîndestulătoare în împrejurări excepționale. El e un rege numai pentru timpuri normale.” Continuând, Xeni subliniază că, de data aceasta, Carol nu socotise nici cu avântul său patriotic de român, nici cu pătrunderea lui de jurist, care citea tratatul așa cum era scris, iar nu cum o cereau Viena și Berlinul. Nu socotise nici cu perspicacitatea omului de stat, care simțea că sunase ceasul final al Austro-Ungariei... Țara, dar în special capitala, notează, de asemenea, memorialistul, aștepta cu înfrigurare rezultatul Consiliului de la Sinaia. Iată că febrila grijă a tuturor ca nu cumva Tratatul cu Austria și Germania să conțină o clauză clară, care să ne oblige – cu riscul dezonoarei – să luăm imediat armele, s-a spulberat. Voinței opiniei publice care se pronunțase tot mai vehement împotriva unui război alături de Puterile Centrale a învins⁷”.

Viitorul a dovedit că în Consiliul de coroană din 3 august 1914, prin votul exprimat, s-a pus cu adevărat, după cum a apreciat I.G. Duca, "piatra fundamentală a unității naționale a tuturor românilor"⁸

6. E. Constantinescu, loc. cit.

7. C. Xeni, loc. cit.

8. I.G. duca, loc.cit.

**DER KRONRAT VOM 21. JULI / 3. AUGUST 1914 IN SINAIA
IN DER ZEIGENÖSSISCHEN ERINNERUNGSSCHRIFT**

Zusammenfassung

Anhand einiger Memoirenrkunden wird der Ablauf des Kronrates vom 21. juni / 3. August 1914 vorgestellt, der in Sinaia durch die Initiative des Königs Karl I. einberufen wurde, um die Stellung Rumäniens dem Krieg gegenüber zu bestimmen.

Bei diesem Kronrat, an dem die bedeutendsten rumänischen Politiker teilnahmen, kam man zu dem Beschluss einer bewaffneten Neutralitätshaltung Rumäniens. In ihrer überwiegenden Mehrzahl sprachen sich die rumänischen Politiker gegen einen Kriegseintritt an Seiten der Mittelmächte aus.

Letzteres befürworteten nur König und Petre Carp, die begründeten, dass diese Pflicht aus dem Geheimvertrag, der zwischen Rumänien und Österreich-Ungarn 1883 abgeschlossen war, hervorging. Der Ministerpräsident I.C. Brătianu bewies das Gegenteil, da Österreich-Ungarn den Angriff gegen ein anderes Land startete, und unterstrich, dass die Leiden der Rumänen aus Siebenbürgen in allen rumänischen Herzen empfunden wurden, und das nationale Bewusstsein den Krieg neben den Mittelmächten nicht erlaubte.